

Állandósult szókapcsolatok

Gyakran választunk és használunk az egyszerűbb szavak helyett több szóból álló szókapcsolatokat, mert színesebbé, kifejezőbbé szeretnénk tenni beszédünket. Az állandósult szókapcsolatok rögzült formájú, változtatást nem tűrő nyelvi szerkezetek. Elemei külön-külön másképp értelmezhetők, mint együtt, pl.: „dühbe gurul”, de ha „bokorba gurul”-ra változtatjuk, már nem jelenti azt, hogy „mérges lesz”.

Az állandósult szókapcsolatok főbb típusai:

- szólás
- szóláshasonlat
- közmondás
- szállóige

Szólás:

Olyan több szóból álló szerkezet, amelyben a szavak eredeti, szó szerinti jelentése az idők folyamán elhalványult. A szerkezet új jelentést kapott. Átvitt értelemben használjuk őket, mivel a szólás többet fejez ki, mint az alkotó szavak összessége. A szólások szóértékű nyelvi elemek, mert jelentésük egyetlen szóval is kifejezhető, pl.: „lóvá tesz” = átver, „szívébe zár” = megkedvel, „fabatkát sem ér” = értéktelen.

Szóláshasonlat:

Szerkezetileg egy főmondatból és egy hasonlító mellékmondatból áll, a tagmondatokat a „mint” kötőszó kapcsolja össze. Általában a cselekvést vagy a tulajdonságot hasonlítja. A szóláshasonlat első fele tartalmazza a hasonlítót, a mellékmondat a hasonlítást, pl.: „Ritka, mint a fehér holló.”, „Nevet, mint a fakutya.”.

Közmondás:

Rövid, tömör formában valamilyen általános érvényű megfigyelést, életigazságot, tapasztalatot fejez ki. A megfogalmazott népi bölcsesség tanító célzatú. A közmondás a szólással szemben mindig mondatértékű. Pl.: „Lassan járj, tovább érsz.”, „Éhes disznó makkal álmodik.”, „Ki mint vet, úgy arat.”.

Szállóige:

Olyan gyakran használt szó szerinti idézet, amelynek az eredete, a szerzője ismert. Költők, írók, államférfiak („híres emberek”) mondatait közmondásszerűen idézi, pl.: „Ábrándozás az élet megrontója.” (Vörösmarty Mihály), „Ipar nélkül a nemzet félkarú óriás” (Kossuth Lajos), „Mondottam ember, küzdj és bízva bízzál.” (Madách Imre).

Fontos, hogy az állandósult szókapcsolatokat mindig a megfelelő szövegkörnyezetben és stílusban használjuk, hogy összhangban legyenek a valódi mondanivalóval.

Szólások, közmondások feladatlap